

ქართული, როგორც საერთოქართველური
ფუძენის ძირითად იდენტური
სტრუქტურის ენა. II

GEORGIAN, AS THE LANGUAGE OF BASICALLY
IDENTICAL STRUCTURE WITH THE COMMON
KARTVELIAN ROOT LANGUAGE. II

რევაზ აბაშია

Revaz Abashia

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართული ენა, საერთოქართველური
ფუძენა, იდენტური სტრუქტურის ენა

Keywords: Georgian language, Common Kartvelian root language,
identical structure language

საერთოქართველური ფუძეების დიფერენციაციის შედეგად, როგორც ცნობილია, ჩამოყალიბდა სამი ენობრივი ერთეული: ქართული, მეგრულ-ლაზური და სვანური. ამ პროცესს ახლდა როგორც ფუძეებიდან მომდინარე საერთო ფონოლოგიური, მორფოლოგიური და ლექსიკური იზოგლოსების შენარჩუნება, ისე განსხვავებული ენობრივი მოვლენების გაჩენა, რასაც მოჰყვა მეტ-ნაკლებად ასევე განსხვავებული სტრუქტურული თავისებურებების მქონე რამდენიმე ლინგვისტური ტიპის ჩამოყალიბება. ვფიქრობთ, თავდაპირველად საერთოქართველური ფუძეება დაიშალა ორ ენობრივ ერთეულად – ერთი მხრივ, ქართულ (აღმოსავლურ დიალექტურ არეალში) და, მეორე მხრივ, ზანურ-სვანურ (დასავლურ დიალექტურ არეალში) ენებად. დიფერენციაციის შემდგომ ეტაპზე, როგორც ჩანს, ქართული ენის სტრუქტურული ცვლილებები კვლავაც არ არის თვალსაჩინო, მაგრამ აშკარაა ზანურ-სვანურ არეალში, რის შედეგადაც ზანურ-სვანური ენობრივი ერთობა იშლება ზანურ (მეგრულ-ლაზურ) და სვანურ ენებად.

სტრუქტურული ცვლილებების პროცესში მთავარ ფაქტორად ფონოლოგიური მოვლენები გვესახება. შინაგანი რეკონსტრუქციის გზით ირკვევა, რომ ქართულში საერთოქართველური ფუძეების ბგერითი შედგენილობა ძირითადად უცვლელი რჩება, მაგრამ მნიშვნელოვან ტრანსფორმაციებს განიცდის ზანურსა და სვანურში. კერძოდ:

დიფერენციაციის პირველი საფეხური: ქართველური ფუძეების წინა რიგის სიბილანტური სპირანტებისა და აფრიკატების უკანა რიგისკენ გადაწევის შედეგად საერთო ზანურ-სვანური ლინგვისტური ტიპის ჩამოყალიბება;

დიფერენციაციის მეორე საფეხური: ზანურში ხმოვანთა გადაწევისა და სვანურში სისტემატური ფონეტიკური ცვლილებების შედეგად, ზანური და სვანური ენობრივი ერთეულების ჩამოყალიბება;

დიფერენციაციის მესამე საფეხური: ქართულში ფუძეების სტრუქტურული მოდელი კვლავაც ძირითადად უცვლელია, ხოლო ზანურსა და სვანურში განსხვავებული ფონოლოგიური მოვლენების შედეგად დროთა განმავლობაში განხორციელდა მორფოლოგიური და, განსაკუთრებით, ლექსიკური ცვლილებები.

ამრიგად, საერთოქართველური ფუძეების დიფერენციაციის შედეგად ისტორიულად ჩამოყალიბებული ქართველური ენებიდან, ძირითადად, ქართულმა შეინარჩუნა ფუძეების დროინდელი სტრუქტურული მოდელი (ფუძეენა *კ ა ც ი > ქართული *კ ა ც ი), ზანურსა და სვანურში კი ფუძეენასთან საერთო იზოგლოსების შენარჩუნების პარალელურად ჩნდება მეტ-ნაკლებად განსხვავებული ფონოლოგიური, მორფოლოგიური და ლექსიკური მოვლენები (ფუძეენა *კ ა ც ი > ზანური *კ ა ჩ ი > კ ო ჩ ი; ფუძეენა *კ ა ც ი > სვანური *კ ა ჩ ი > *კ ა შ ი > *კ ა შ > ქ ა შ).

ზემოთ წარმოდგენილ და ასევე სხვა ფონოლოგიურ, მორფოლოგიურ და ლექსიკურ მოვლენებზე ქართველურ ენებში მასალობრივად ვრცელი მსჯელობა წარმოდგენილი იქნება მოხსენებაში.

As is well known, as a result of the differentiation of the common Georgian root, three linguistic units were formed: Georgian, Megrelian-Laz and Svan languages. This process was accompanied by the maintenance of common phonological, morphological and lexical isolates from the root, as well as the emergence of different linguistic phenomena, which was followed by the formation of more or less linguistic types with more or less different structural features. We think that initially the common Georgian root language was divided into two linguistic units - on the one hand, Georgian (in the Eastern dialectal area) and, on the other hand, Zan and Svan languages (in the western dialectal area). At the next stage of differentiation, it seems that the structural changes of the Georgian language are still not visible, but are obvious in the Zan and Svan area, as a result of which the Zanuri-Svan linguistic unity is divided into Zan (Megrelian-Laz) and Svan languages.

Phonological events are a major factor in the process of structural change. Through internal reconstruction, it becomes clear that the phonetic composition of the common Georgian root language in Georgian remains largely unchanged, but undergoes significant transformations in Zan and Svan languages. In particular:

The first stage of differentiation: Formation of a common Zan and Svan linguistic type as a result of shifting the front row of Kartvelian root language to the rear row of sibilants spirants and Affricates;

The second stage of differentiation: Formation of Zan and Svan linguistic units as a result of vowel transliteration in Zan language and systematic phonetic changes in Svan language;

The third stage of differentiation: In Georgian, the structural model of root language is still unchanged, and as a result of different phonological events in Zan and Svan languages, morphological and especially lexical changes have taken place over time.

Thus, as a result of the differentiation of the common Georgian root language, from the historically formed Kartvelian languages, mainly Georgian has preserved the structural model of the root language period (Root language *k a c i > Georgian *k a c i), In Zan and Svan languages More or less different phonological, morphological and lexical phenomena appear in parallel with the preservation of common isogloss with root language (Root language *k a c i > Zan *k a ch i > k o ch i; Root language *k a c i > Svan *k a ch i > *k a sh i > *k ä sh > ch ä sh).

Extensive material discussion of the above and other phonological, morphological and lexical phenomena in Kartvelian languages will be presented in the report.